

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΛΔΗΟΕΙΑΣ**

ΕΡΓΑΣΙΑΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ ΕΔΡΕΥΟΝΤΟΣ

ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙ

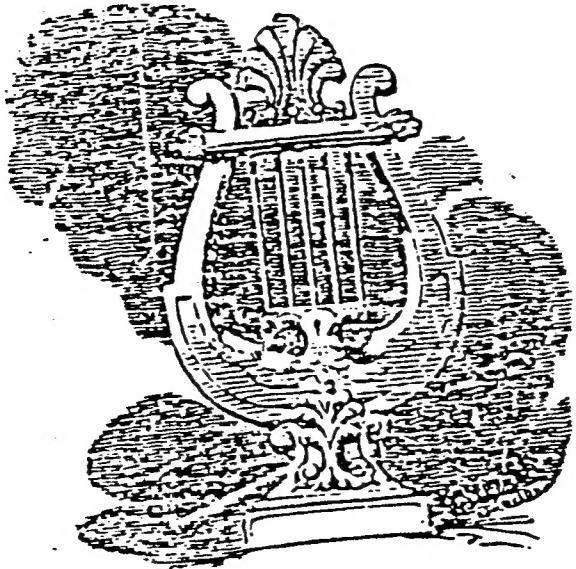
ΥΨΗΛΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΑΔΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝΤΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

(1 Νοεμβρίου 1901)



•
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1901

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

**ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΠΑΡΞΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΟΣ
ΤΟΥ ΤΡΙΣΗΜΟΤ ΡΤΘΜΟΤ
ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΣΜΑΣΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ**

(.Ανεγνώσθη τῇ 31 Ἰανουαρίου ἐν τῇ ΟΒ' ταχτικῇ συνεδρίᾳ).

§ 1. Περὶ τοῦ ἀπὸ τίνος χρόνου καὶ αὗθις ἀναφυέντος σπουδαιοτάτου ζητήματος, δἰπερ ἀπασχολεῖ τὸν πλέτερον Μουσικὸν Σύλλογον καὶ τοὺς καθ' ἡμᾶς μουσικοὺς κύκλους, τούτεστι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ τρισήμου, εἰ μὴ ἐν τοῖς ἀσμασὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐθεώρησα καὶ ἐγὼ καθηκόν μου δπως, κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων μου, ἐργασθῶ καὶ ὑποβάλω τὸ πρότιμα τῶν μελετῶν μου εἰς τὴν ὑμετέραν κρίσιν.

§ 2. Πρὸ τούτου δημως κρίνω καλὸν νὰ παρατηρήσω ἀπαξ διαπαντὸς δὲ, λίαν ἐλαττωματικῶς ἀντιλαμβάνονται τοῦ ζητήματος οἱ φρονοῦντες, δτὶ δὲν ὑπάρχει τρίσημος ρυθμὸς, ἢ καὶ ἀν ὑπάρχῃ, πρέπει ν' ἀποβληθῇ ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν ἀσμάτων ὡς ἀσεμνος καὶ ὑπορχηματικός, ἐνῷ τὰ τὸν ρυθμὸν τοῦτον φέροντα ἀσματα, ὃν τὴν γνησιότητα δὲν δυνάμεθα τούλαχιστον καθ' ὀλοκληρῶν νὰ διαμφισσητούμεν, μελῳδικωτάτην ἀφίησι φωνὴν, καθόյον δ ρυθμὸς τούτων βαίνεται κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τε μητρικῆς καὶ τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας, οἵτινες κατὰ τὴν δημολογίαν πάντων τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα εἰδικῶς ἐνασχολουμένων ἐπιφανῶν λογίων ὑμετέρων καὶ ξένων, ὡς θὰ ιδωμεν κατωτέρω, δέον νὰ λαμβάνωνται ὡς βάσις διὰ τὴν ἔρευναν καὶ λύσιν τῶν τοιούτων ζητημάτων· ἀλλ' εἰσελθωμεν εἰς τὸ ζήτημα.

§ 3. Ὅτι η γραφὴ τῆς ὑμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς βάσιν ἔχει τὸν ἀπλοῦν χρόνον, τὸν ἐκ μιᾶς δηλονότι θέσεως καὶ δρσεως σημαινόμενον καὶ λαμβάνοντα συλλαβὴν μόνον ἐν τῇ θέσει, οὐδεὶς ἔστιν δ ἀμφιβάλλων· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, οὐδεμία δυσκολία ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἀσμάτων, ὡς γνωστὸν παρουσιάζεται, καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδεμία διαφωγία παρ' ἡμῖν ὑφίσεται, καθόδον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πᾶσαι αἱ συλλαβαί, ἀτονοί τε καὶ τονούμεναι, κατέχουσι τὰς θέσεις, αἱ δὲ δρσεις μένουσι κεναι συλλαβῶν π, δρθερον εἰπεῖν, ἐπαναλαμβάνουσιν αὕται μόνον τὰ τῶν συλλαβῶν φωνήεντα.

(Ἐκτελεσίς χριστός τινος, οὗν Κύριε ἐκέχρετο εἰς σύντομον Σταύρωμα μὲλος) (α).

"Οτι δὲ δὲ δὲ απλοῦς οὗτος χρόνος χρήσιμος θεως καὶ αρεστὸς εἰς αρχαιοτέρας ἐποχὰς καὶ νῦν δ' ἔτι τοιοῦτος, ἀλλὰ μόνον εἰς ἀγρυπνίας καὶ μεγάλας ἀκολουθίας πρὸς παραδιπάσιν αὐτῶν, εἰς δὲ τὰς συνήθεις ἀκολουθίας φαίνεται ως ἀπηρχαιωμένος πλέον καὶ ἀκατάλληλος διὰ τὸ μονότονον καὶ βραδὺ αὐτοῦ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ψαλλομένου ἄσματος, καὶ τοῦτο ὡδαύτως ἔστιν ἀναντίον. Ἐπομένως ἀνάγκη ἀναπόδραστος παρουσιάζεται τοῦτον σημερὸν δπως ψάλλωμεν μὲ τὸν δίσημον ρυθμόν, ως καὶ ψάλλομεν ἀναμφιδόλως ἀπαντες.

§ 4. Κατὰ τὸν δίσημον τοῦτον ρυθμὸν λαμβάνονται, ως γνωστὸν, δύο συλλαβαι, ἀντὶ μιᾶς ως ἐν τῷ ἀπλῷ χρόνῳ, (β) πτοι μία ἐν τῇ θέσει το-

(α) Πρὸς ἀπορησίην παρεξηγήσεων ὅτι ἐγὼ ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ, προκειμένου νὰ ἐχεῖσθαι τὴν περὶ τοῦ τριστίμου φυθμογ νώμην μου, ἐπαναλαμβάνω ἐνίστε καὶ περιπτώσεις τινὰς, ἃς καὶ ἄλλαι πρὸς ἐλαθεν ὑπὸ ὅψιν των, καθόσον γίνεται περὶ αὐτῶν λόγος καὶ ἐν προηγουμέναις διατριβαῖς, καταχωρισθείσαις τῇδη ἐν τῷ Γ'. τεύχει τοῦ ἥμετέρου Συλλόγου, πρὸς ἀπορησίην, λέγω, τοιούτων παρεξηγήσεων, παρατηρῶ ὅτι, ἢ παροῦσα ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ πρὸς τῇδη δημοσιεύσεως τῷ Γ'. τεύχους τοῦ περιέχοντος τὰς διατριβὰς ταύτας, ἐπομένως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχω γνῶσιν το περιέχοντον αὐτῶν, οὕτως ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν διατριβῶν τούτων παρευρέθην, καθόσον μοὶ ἦτο παντελῶς ἀδύνατον, ἔνεκκ τῇδη ἐργασίας μου, μὲ σῆλην τὴν ακλήην θέλησιν, τὴν εἶγον νὰ παρευρίσκωμαι εἰς τὰς συνεδριάσεις το Συλλόγου διὰ νὰ λαμβάνω γνῶσιν τῶν ἐν αὐτῷ ἐχάστοτε χρυσογνωμένων, καὶ ἐγτεῦθεν προκύπτει ἡ ἐπιχειρήσης μερικῶν περιπτώσεων. Εἰς τὴν σύνταξιν δὲ ταύτης προέβην ἀρρεύην λαθῶν ἐκ τῶν ἐν τῇ «Νέῳ Ἑρημερίδᾳ» συνεχῶς δημοσιευθέντων ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ ρυθμὸς ἐν τοῖς χριστοῖς τῇδη ἐκκλησίας», ἐν οἷς ἀποθεγματικῶς χνεύετο «ὅτι δὲν ὑπάρχει τοίστης ρυθμός». Μετὰ λύπης δὲ ἐμάνθην ὅτι τὸ τοιοῦτον ὑπεστηρίζετο καὶ ἐν τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ μεριδος τινός.

Ταταχάριστα τῇδης ἀληθεία.

(β) Εἰς τὰς εὐλόγους παρατηρήσεις τινῶν, ὅτι ἡμεῖς προχωρευόμενοι περὶ τοιούτων ζητημάτων συγχέομεν ἐν πολλοῖς τὸν γρόνον πρὸς τὸν ρυθμόν, χρυσέω τῇδης σπουδαίων καὶ ἐμβολίῃ, παρατίθενται τοῦτον Βυζαντινολόγου Κρουμβάγεα, τὴν ἀναρρομένην εἰς τὰ ρυθμικὰ μέτρα τῶν χριστῶν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς γρόνους, καθ' οὓς, ως φαίνεται συνέχειον καὶ ἐκεῖνοι τοὺς τεχνικοὺς ρυθμικοὺς ὅρους, ὡς συμβίνει καὶ παρότι ἡμεῖς στήμερον ως πρὸς τοὺς μουσικοὺς ὅρους. Εντεῦθεν δὲ λαμβάνων ἀρρεύην οὗτος καὶ θελῶν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν γνώμην του, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ εἶγον πλήρη γνῶσιν τῇδης ρυθμοποιίας, λέγει ὅτι . . . «Ἄπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἐλειπεν δύο τοῦ πράγματος ἡ γνῶσις, ἀλλ' ὁ κατάλληλος ὅρος πρὸς γραμματηρισμὸν αὔτοῦ, διότι οὗτοι ἐδειπνεύοντο ἐντελῶς ἀπὸ τὴν παλαιὰν συλλογὴν παραδόσειν, τοιούτις παρεδέχετο ως ἔμπειτον μόνον λόγον τὸν διὰ τῇδης προσωρινοῦς ποιήσεως ἐκτελεῖσθαι . . .» (Βιβλιοθ.

νουμένη καὶ ἐπομένως ἡ ισχυρά, καὶ μία ἐν τῇ ἀρσει ἡ ἀτονος καὶ ἐπομένως
ἡ ἀσθενής, καὶ οὕτω ἀφ' ἐνδὲ μὲν συντέμνεται ἡ χρονικὴ διάρκεια τῆς
ἐκτελέσεως τοῦ ἄσματος κατὰ τὸ ποιητικὸν τῆς χρονικῆς διαρκείας, τῆς διὰ τοῦ
ἀπλοῦ χρόνου δαπανωμένης, διπερ ἐστὶ πλεονέκτημα μέγα ἀφ' ἑτέρου δὲ
ἐλευθεροῦται τοῦτο ἐκ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως τοῦ χρόνου καὶ, αἰδομένης
οὗτως ἐκ τοῦ μέσου τῆς ὡς ἐκ τῆς πυκνότητος τοῦ χρόνου προερχομένης
μονοτονίας καὶ τραχύτητος, καθίσταται ἐν τῇ ἐκτελέσει του πάντη ἐλεύθε-
ρον. 'Αλλ' ἐνῷ παρουσιάζει ἡμῖν δ δισπυμος οὗτος ρυθμὸς αὐτὰ τὰ ἀδιαφιλο-
νείκητα πλεονεκτήματα, τὰ οὐδεμίαν σύγκρισιν πρὸς τὰ τοῦ ἀπλοῦ χρόνου
ἐπιδεχθεῖσα, ἐν τούτοις, προκειμένου νὰ διατροπθῶσιν αἱ μουσικαὶ γραμμαὶ
καὶ μελῳδίαι ὡς ἔχουσι πιστῶς καὶ ὡς παρελάβομεν αὐτάς διὰ τῆς ἱερᾶς
παραδόσεως χωρὶς νὰ μεταβάλωμεν οὐδόλως αὐτάς, ὡς εἶναι ἐπόμενον καὶ
πρέπον, προκειμένου, λέγω, νὰ τηρηθῇ ἡ ἀπαράδιτος αὐτη συνθήκη, δ
ρυθμὸς οὗτος γίνεται πρόδεξενος ἀνωμαλίας ἔαυτοῦ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τῆς
ποικιλίας τοῦ ρυθμοῦ, ἢτις ὡς πάντες γνωρίζομεν ἀποτελεῖ σήμερον τὸ
ἀντικείμενον τῆς συζητήσεως τῶν μελῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

§ 5. Τῇ ἀναντιρρήτῳ πλέον καταστάσῃ γνώμη πάντων τῶν περὶ με-
τρικῆς καὶ τονικῆς ρυθμοποιίας εἰδικῶς ἐνασχολουμένων λογίων ἡμετέρων
τε καὶ ξένων δι, πρὸς ἔρευναν καὶ λύσιν τῶν τοιούτων ζητημάτων, δέον νὰ
λαμβάνωνται ὑπ' ὅψιν ἐκ παραλλήλου αὗται, στοιχοῦντες καὶ τοιεῖς καὶ
παραδεχθεῖσαι δι, κατὰ τοὺς κανόνας ίδιᾳ τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας, πᾶσα
τονουμένη συλλαβή, ὡς ἐντονώτερον προφερομένη, δέον νὰ κρέχῃ τὴν
θέσιν οἰησιδήποτε ρυθμικοῦ ποδός, προσδαινομεν εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν περὶ
ῶν δ λόγος ἀνωμαλίῶν, τῶν ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ διστίμου τούτου ρυθμοῦ
προερχομένων, ἔνεκα τῆς τηρήσεως ἀμφοτέρων τούτων τῶν οὔσιων δρων
καὶ ἀπαραιτήτων στοιχείων.

§ 6. Τὸ μέλος ἐν τῷ διστίμῳ τούτῳ ρυθμῷ προσδαινον ἐλευθέρως καὶ
κανονικῶς καὶ ἀποδίδον ἐκάστη θέσει καὶ ἀρσει ἀνὰ μίαν, ὡς εἴπομεν, συλ-
λαβήν, (α) αἴφνης κατὰ τὴν πορείαν του προσκρούει, ἀμφιταλαντεύεται καὶ

Μαρχσλῆ τόμος Β', τεῦχος Δ'). 'Ανάλογόν τι συμβούνει καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον περὶ
τῶν τεγχῶν τούτων μουσικῶν δικῶν, διότι μὴ καθίσταθεντιν εἰσέτι ἐπαχριθῶς τούτων,
ἀλλυγατοῦμεν γὰρ ἐκτεχνημένη σαρῶς καὶ ὥδησεν, καίπερ ἔγοντες ἐπαρκῆ γνῶσιν τοῦ
περίγυματος.

(α) 'Ο Σεμιτέλος τὴν δίστημον τοῦτον ρυθμόν, τὸν διποτὸν θεωρεῖ ὡς τὸν μᾶλλον
εὐγενιστούν ἐν τῇ τονικῇ ρυθμικοποιίᾳ, ἀποκαλεῖ προσταύεστατα «δισύλλαχθιν πόδα». (Με-
τρική Σελ. 116).

ἐπὶ τέλους μὴ δυνάμενον νὰ προχωρήσῃ σταματᾶ· τι συμβαίνει ἐξετάσωμεν.
Λάδωμεν ως παράδειγμα τῆς ἀληθείας καὶ πραγματικότητος ταύτης αὐτὸν
τὸν ἴδιον εἰρημὸν τῆς ε'. Ὡδῆς τοῦ Κανδνος τοῦ Πάσχα «'Ορθοίσωμεν δρθρου
βαθέος . . .» τὸν διορθωθέντα τὸ πρῶτον ήδη ὑπὸ τῶν γνωστῶν μελῶν τοῦ
Συλλόγου καὶ καταχωρισθέντα ἐν τῷ Β'. Τεύχει αὐτοῦ, παραλείποντες τοὺς
ἄλλους ρυθμούς καὶ λαμβάνοντες ὑπὸ δψιν μόνον τοὺς τρισκήμους. "Ινα ἀπο-
δειχθῇ δὲ σαφῶς ἡ διαφορὰ αὐτῶν, ἀνάγκη νὰ λάδωμεν ως βάσιν τοῦ ρυθμοῦ
τὸν ἐπικρατοῦντα ἐν αὐτῷ δισημον καὶ νὰ ἐξετάσωμεν δποῖον εἶναι τὸ αἴτιον
τὸ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἄσματος τούτου διὰ τοῦ δισκήμου ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τε-
λους παρεμποδίζον, διτὶ δὲ ἡ χρῆσις τοῦ δισκήμου φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν τρι-
σημόν εἶναι φανερόν. Ἐν πρώτοις χωρίσωμεν τὰς συλλαβὰς τῶν λεξιῶν τοῦ
εἰρημόν τούτου μίαν πρὸς μίαν καὶ ἀποδώσωμεν ἐκάστην τούτων κατὰ τοὺς
περὶ τονισμοῦ καὶ ρυθμικῆς κανόνας εἰς τὴν προσήκουσαν αὐτῶν θέσιν,
προσέχοντες ὅπως μὴ παραβιάζωνται τὰ οὔσιώδη γνωρίσματα ἐνδές ἐκάστου
τῶν στοιχείων τούτων, ἀλλ' ἐκάτερον ἀπολαμβάνῃ καὶ ἐξασκῇ τὰ ἴδια ἐκατοῦ
δικαιώματα, ἀπερὶ κέκτηται ἐπὶ τῶν συλλαβῶν τῶν λεξιῶν.

Πρός διασδήσιν τοῦ πρόγματος μεταφέρομεν ἐνταῦθα τὸν ρηθέντα εἰομόν, ώς ἔχει ἀπαραλλάκτως ἐν τῷ Εἰομολογίῳ.

'Ωδὴ ε'. 'Ιχος α' $\frac{\pi}{q}$

3

3

1

Ορ θρι σωμεν ορθρον βα θε ος ι και αρ τι πιν

ρον τον υμινον προσοι οισω μεν τω δε προ πηιο και

Xριστον ο ψομεθα δι και ο συνης η λι or πασιλω

يَكْجِرْتَ ادْرَقْ
arā tē e.l. ḍoor. īq

Κιτά τὰ ἀνωτέρῳ ἢ πρώτῃ συλλαβῇ «οο» τῆς λέξεως «Οὐθὺίσωμεν» ως διτονος, δέον νὰ ληφθῇ ἐν τῇ ἀρσει, καὶ οὕτω λαμβάνεται· ἢ δευτέρᾳ «θρι» τῆς αὐτῆς λέξεως ως τονουμένη ἐν τῇ θέσει· ἢ τρίτῃ συλλαβῇ «σω» ως διτονος ἐν τῇ ἀρσει — ἔως ἐδῶ ἔχει καλῶς, καὶ ἐὰν μετὰ τὴν συλλαβὴν ταύτην εἴπετο τονουμένη συλλαβή, διστομός θὰ εὑρινε κανονικῶς καὶ οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον θὰ παρουσιαζε— ήδη ὅμως ἢ ἀκολουθοῦσα συλλαβὴ

«μεν» εῖναι ἀτονος καὶ κατὰ μὲν τὸν περὶ τονισμοῦ κανόνα πρέπει νὰ λη.
φθῆ εἰς τὴν δρσιν, δ δισημος δὲ ρυθμὸς ἀπαιτεῖ νὰ λάδῃ αὐτὴν ἐν τῇ θέσει
καὶ νὰ προχωρήσῃ, λαμβάνων δὲ αὐτὴν ἐν τῇ θέσει καὶ τοι ἀτονον, ἀναγκά-
ζεται νὰ προσλάδῃ τὴν ἐπομένην καὶ τονουμένην συλλαβὴν «օρ» τῆς ἐπο-
μένης λέξεως «δρθρου» ἐν τῇ δρσει, ἐνῷ πρέπει ἡ μὲν προηγουμένη συλ-
λαβὴ «μεν» ὡς ἀτονος νὰ ἀποτελέσῃ μετὰ τῶν προηγουμένων αὐτῆς δύο
συλλαβῶν «θρι» καὶ «σω» τρίσημον πόνα, διὰ νὰ τηρηθῶσιν ἀμφοτερα τὰ
στοιχεῖα ἀπαραβίαστα, ἡ δὲ συλλαβὴ «օρ» ἀντὶ νὰ ληφθῆ εἰς τὴν δρσιν, ὡς
ἀπαιτεῖ αὐτὴν δ δισημος, νὰ ἀποτελέσῃ βάσιν ἐτέρου τρισήμου καὶ νὰ συμ-
πληρωθῇ οὗτος διὰ τῶν ἐπομένων δύο ἀτόνων συλλαβῶν «θρου καὶ βα»
τῶν λέξεων· «δρθρου βαθέως». Τούτου δὲ μὴ γενομένου καὶ τῆς συλλαβῆς
«օρ» ληφθείσης ἔπαξ ἐν τῇ δρσει παρὰ τὸν κανόνα, ἀνατρέπονται οἱ δροι
καὶ κατ' ἀκολουθίαν αἱ μὲν θέσεις γίνονται δρσεις, αἱ δὲ δρσεις θέσεις. Ἐν-
τεῦθεν δὲ καὶ τὸ μέλος μὴ δυνάμενον νὰ προχωρήσῃ, ὡς εἴπομεν, σταματᾷ.
Ἐν τοιαύτῃ ἀπροχωρήτῳ περιπτώσει εὔρισκομένου τοῦ ἄσματος — ἥτις, ἐν
τῷ Εἰρημολογικῷ μέλει καθὼς καὶ ἐν τῷ συντόμῳ Στιχηροαρικῷ, συμβαίνει
συνήθως, ἐκτὸς δλιγίστων ἔξαιρέσεων, περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν γραμμῶν, ἐνῷ
περὶ τὸ τέλος αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἡ μελωδία εὐαρεστεῖται νὰ χρονοτριβῇ,
πάντοτε δμως καὶ κατὰ σταθερὸν κανόνα, δσάκις μετὰ τὴν τονουμένην συλ-
λαβὴν ἔπωνται δύο ἀτονοι, ἀδιαφορον ἀν αῦται ἀνήκωσιν εἰς μίαν καὶ τὴν
αὐτὴν συλλαβὴν, ἢ καὶ εἰς τὴν ἐπομένην καὶ ἥτις ἀποτελεῖ ἀληθῶς (καλῶς
πρέπει νὰ ληφθῆ τοῦτο ὑπ' δψιν) τὴν πέτραν τοῦ σκανδάλου ἐπὶ τῆς λύ-
σεως τοῦ ζητήματος τούτου, — ἐν τοιαύτῃ, λέγω, ἀπροχωρήτῳ περιπτώσει
εὔρισκομένου τοῦ ἄσματος, δέον, ὅπως διευκολύνωμεν τὴν πορείαν του, νὰ
πράττωμεν ἐν ἐκ τῶν ἔξης δύο: ἢ νὰ διπλασιάζωμεν τὴν τονουμένην συλ-
λαβὴν πάντοτε διὰ τῆς προσλήψεως ἐτέρου χρόνου, ἀποτελοῦντες οὕτω
ζεύγη συλλαβῶν, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ δισήμου· ἢ νὰ συμπτήσσωμεν τὰς
μετὰ τὴν τονουμένην ἀκολουθούσας δύο ἀτόνους συλλαβὰς εἰς μίαν καὶ νὰ
λαμβάνωμεν αὐτὰς δμοῦ ἐν τῇ δρσει. (Ἐκτέλεσις τοῦ Εἰρημοῦ τούτου κατ'
ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις).

Λιδωμεν καὶ ἔτερον παράδειγμα ἐκ τοῦ συντόμου Στιχηροαρικοῦ ἐκ
τοῦ Διξασταρίου τοῦ Πέτρου «Δεῦτε πιστοὶ ἐπαρθῆμεν ἐνθέως» ἐκ τῆς ζ'.
ῶρας τῶν Χριστουγέννων.

II χος ḥ πα

3

3

Δευ τε πι στοι ε παρ θω ω μερ ε εν θε ε ε ε ε

ως πικαι και τι δωμε ε εεν συγκα τα α α βα α α

σι ιη

Δ
9

Ἐφαρμόσωμεν δὲ καὶ ἐνταῦθα τὰς ἀνωτέρω ρηθείσας δύο περιπτώσεις, οἵτινες διὰ τῆς προσθήκης ἑτέρου χρόνου ἐν ταῖς συλλαβαῖς «Δευ» καὶ «στοι», καὶ τὴν διὰ τῆς προσλήψεως καὶ τῶν δύο ἀτόνων συλλαδῶν «τε πι» καὶ «ε παρ» διπλοῦ ἐν τῇ δροσει, πρὸς ἀποκατάστασιν μὲν τοῦ δισκίμου ἀποφυγὴν δὲ τοῦ τρισκίμου καὶ ἐκτελέσωμεν αὐτάς. Λέγω δι, ἀμφότεραι αὗται αἱ περιπτώσεις, εἰς ἃς ἐξ ἀνάγκης κατεφεύγομεν, δημοσιεύομεν τὸν δισκίμον, εἰσὶ βεβιασμένατ καὶ ἐπομένως ἀπαρδεκτοι· διότι διὰ μὲν τῆς πρώτης δαπανῶντες καὶ ἔτερον χρόνον ἐκάστοτε, δεσμεύομεν καὶ παρακαλύομεν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἄσματος, ἕνεκα τῆς βραδύτητος ταύτης παρὰ τὴν φύσιν τοῦ μέλους τοῦ χαρακτηριζόμενου διὰ τῆς ταχύτητος καὶ μᾶλιστα ἐὰν τύχωσι τοιοῦτοι τρόποις πόδες ἀλλεπάλληλοι ὡς ἐν ἀμφοτέροις τοῖς προκειμένοις ἄσμασι(α). Διὰ δὲ τῆς δευτέρας, λαμβάνοντες δηλοντει καὶ τὰς δύο ἀτό-

(α) Χρῆσιν τῆς περιπτώσεως, ἥτοι τῆς διὰ τῆς προσθήκης ἑτέρου χρόνου ἐν τῇ τονούμενῇ συλλαβῇ τῇ ἀκολουθούσῃ δύο ἀπονοματικοῖς πρὸς ἐπίτευξιν μὲν τοῦ δισκίμου ἀποφυγὴν δὲ τοῦ τρισκίμου, ἐποιήσατο ἐν τέσσαρες μόνον περιπτώσεσιν, ὡς ἥδυνθήγην ν' ἀντιληφθῶ, τὸ πρῶτον ἥδη διεβαστὸς ἡμῖν "Ἄρχων Πρωτοψάλτης καὶ πολύτιμος τὸν Συλλόγου ἐταῦτας καὶ Γεώργιος Βιολάχης, ἐν τῷ ὅπερ ἀντοῦ ἐσγένεται τὸν Πέτρου, ἀρχήσας τοὺς ἄλλους τρισκίμους ὡς εἶχον εἰς ὅλα τὰ ἀρχαῖα κείμενα. Εἰς τὸ μέτρον δὲ τοῦτο προέβη διεβαστὸς Μουσικοῦδιάσκαλος, οὐχί βιβλικίως εἴς ἀγνοίας τοῦ πράγματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἱεροῦ ζήλου ὅπως, διὸ τῆς ὅλως ἀβλαβεῖς ταύτης προσθήκης, σώσῃ τὸν χωλαίνοντα δισκίμον καὶ ἀποφύγῃ τὴν χρῆσιν τοῦ τρισκίμου, δι' οὗ θὰ καθίσταται τὸ μέλος ὅπερ ρυθμικὴν ἐποίηιν μικτόν. Ο μικτὸς δὲ ρυθμὸς γνωστὸν ὅτι, μέγιστη τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν λόγῳ Διοξεταξίου δὲν ἔτι ἀνεγνωσιμένος εἰσέται ἐν τῇ γραφῇ τῶν ἀσυμάτων ἡμῶν, ἀλλὰ σιωπηρῶς μόνον καὶ λεληθότως ἀνεγνωρίζεται ἢ ὕπαρχεις χρήσιμος λοιπὸν μὴ ὄχηται νεωτερίζων, δι πρὸς τὰ πάτερες καὶ τὰ καθεστῶτα μετὰ θρησκευτικῆς ὅλως εὐλαβείας ἀποτελούμενος, κατέρρευεν εἴς ἀνάγκης καὶ πρὸς οἰκενομίαν τοῦ πράγματος εἰς τὸ φημένο τοῦτο μέτρον.

Καὶ ἥδη ἐπιτραπήτω ἡμῖν ν' ἀναγρέωμεν ἐνταῦθι λεπτομερῶς περὶ τῶν γραμμάτων τούτων τεσσάρων περιπτώσεων, αἵτινες, μακράν τοῦ νὸς μειώσωσιν οὔδε ἐπ' ἐλάχιστον τὴν μουσικὴν ἀξίαν καὶ ἀκανότητα αύτοῦ, προτίθενται ὅπως γρηγοριμεύσωσιν ἡμῖν χῆταις τὰς τραγίδιας μαρτύρισον καὶ ἀπόδειξις τῆς πλήρους ἐξηγήσεως καὶ διαστρέψεως διὰ τὴν λύσιν τοῦ προκειμένου ζητήματος.

νους συλλαβάς ἐν τῇ δῷσει, ἀφαιροῦμεν ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀπαιτουμένην σεμνότητα καὶ καθιστῶμεν αὐτὸν χορευτικύν· ὅτι δὲ η δευτέρα αὕτη περίπτωσις εἶναι πάντη ἀκατάλληλος, ἀπόδειξις εἶναι ὅτι οὐ μόνον ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τῶν τομέτερων μουσικῶν κειμένων ἀπαντᾶ, ἀλλ' ὅτι καὶ η γραφὴ τῆς τιμετέρας μουσικῆς ἀδυνατεῖ νὰ παραστήσῃ τὴν τοιαύτην ἐκφρασιν, θεωροῦσα αὐτὴν

Αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος τέσσαρες περιπτώσεις ἐν μὲν τῷ Α' τόμῳ εἰσὶν αἱ ἔξι, δύο: ς') «τὸν ζωὴν» καὶ «φόρον εἰ» τῶν λεῖξεων ἀρχὴν ζωηζόρον ἐνθάστησεν ἡμῖν . . .» ἐκ τοῦ Δοξαστικοῦ τῆς 8ης Σεπτεμβρίου, «Σῆματαν ἀ τοῖς νοεροῖς θρόνοις . . .» (Σελ. 26).

Ἐνταῦθα παραστατίζονται δύο τρίσημοι ἀλλεπάλληλοι, ἐκ τῶν δύοιων, οὐ μὴ ἡ ξηρὴ ἐπιτιθητὸν τὸ πρᾶγμα, ἐνεκκαὶ τῆς βιοχάρτητος, ὡς προεπομένη, μόνον ὁ δεύτερος μετεβλήθη διὰ τῆς ἐν λόγῳ προσθήκης ἀπὸ τοῦ σημού εἰς δίσημον καὶ ἀπετελεσθεν οὗτω ζεύγη συλλαβῶν, ὃ δὲ πρῶτος ἀρχὴν ὡς εἴχεν εἰς τὰ ἀρχαῖα κείμενα, καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνει οὗτος τὸν τόνον ἐν τῇ ἄρσει, καὶ τὸ μέλος ὑφίσταται κλωνισμόν τινα, ὡς συμβαίνει γενικῶς εἰς πάντας τοὺς τριστήμους, προκειμένου νὰ ἐξαχολωθήσῃ τὸ μέλος διὰ τοῦ ἐπικρατεῖσθαις δισήμου καὶ νὰ μὴ μεταβλήθωσιν εἰς τρισήμους, ἀσάκις οὗτο παρουσιάζωνται.

β') «μνοῦντες αὐ» τῶν λεῖξεων «Ἄνυψηοῦντες αὐτὴν βοήσωμεν . . .» ἐν τῷ Δοξαστικῷ καὶ τῷ Θεοτοκίῳ τῆς 8ης Νοεμβρίου, «Συγγάρητε ἡμῖν ἀπασαι αἱ τῶν Ἀγγελῶν Ταξιαρχίαι . . .» (Σελ. 74).

Ἐν δὲ τῷ Β'. τόμῳ ὥσπερ τῶν αἱ ἔξι, δύο:

α') «θεὶς τὴν ψυ» τῶν λεῖξεων «οἱ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προθάτων . . .» ἐν τῷ Δοξαστικῷ τῆς Β' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν, «Οσιε τρισμίχαρον Ἀγιώτατε Πάτερ . . .» (Σελ. 345). Εἰς αὐτὸν δὲ τὸ ίδιον Δοξαστικόν, ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ καὶ ταῖς λεῖξεσι, ὅπερ ἀπαντᾷ ὥσπερ τῶν τριστήμους (Σελ. 78 τόμος Α')., κατὰ περίεργον ὅλως σύμπτωσιν, δὲν ὑπάρχει τοικύτη προσθήκη, ὅπερ δηλοῦται διὰ, ὃ ἀρχῶν Πρωτοψάλτης ἐδίσταξεν ἀκόμη νὰ παραδεχθῇ ὡρισμένως εἰς μὴ τὸν τρίσημον, καὶ διὰ τοῦτο ἄλλοτε μὲν μετέβαλλεν αὐτὸν διὰ τῆς προσθήκης ἐτέρου χρόνου εἰς δίσημον, ἄλλοτε δὲ καίτοι εὑρισκόμενον τοῦτον ἐν τῇ αὐτῇ ἀπαρχαλάχτῳ γραμμῇ καὶ ταῖς λεῖξεσι, ἀργηνεν αὐτὸν ὡς εἴχεν ἐν τῷ ἀρχαίῳ κείμενῳ.

β') «τάξων καὶ» τῶν λεῖξεων «οἱ ἐτάξων καρδίας καὶ νεῷρούς . . .» ἐν τῷ Θεοτοκίῳ τῆς Μ. Παρασκευῆς. «Φοβερὸν καὶ παρατίθεν . . .» (Σελ. 527). Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ Θεοτοκίῳ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς «συεῖται ὁ» τῶν λεῖξεων «δεσμεῖται ὁ λύων τὸν Ἀδάμ τῆς κατάρχεις . . .» δὲν ἐγένετο τοιαύτη προσθήκη, μελονότι εἶναι καὶ ἐνταῦθα τρίσημος, καὶ διὰ τοῦτο εἰς καὶ προσετέθη ἔτερος χρόνος πρὸ τοῦ τριστήμου τούτου ποδὸς ἐν τῇ συλλαβῇ «ταῖ» τῆς λεῖξεως κρατεῖται, γωνίας νὰ ὑπάρχῃ τοιοῦτος ἐν τοῖς ἀρχαίοις κειμένοις, μόνον καὶ μόνον ὅπως σωθῆ ὁ δίσημος, ἐν τούτοις ὅγει μόνον ἡ συλλαβὴ «συεῖ» τῆς λεῖξεως δεσμεῖται βιαίως ὀθεῖται ἐν τῇ ἀρσει καὶ τοις τονυσμένη, ἀλλὰ καὶ ὅλοχληρος ἡ γραμμὴ ἐνεκκαὶ τούτου ὑφίσταται κλωνισμόν.

βεδιασμένην, δπερ ἔστι χαρακτηριστικώτατον γνώρισμα τῆς διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐξελέγξεως πασῶν ἐκείνων τῶν ἐκφράσεων καὶ γραμμῶν, αἵτινες δὲν συνάδουσι πρὸς τὴν σεμνότητα τῶν ἡμετέρων γεραρῶν μελωδιῶν.

§ 7. Ἀποδειχθεισῶν ἄρα οὕτω βεδιασμένων καὶ ἐπομένως ἀπαραδέκτων ὡς ἀκαταλλήλων καὶ τῶν δύο τούτων περιπτώσεων πρὸς λύσιν τοῦ προκειμένου ζητήματος, αὐτομάτως ἀναφύεται ἡ ἀναπόδραστος ἀνάγκη τῆς παραδοχῆς τοῦ τρισήμου, διότις ἐκπληρῶν ἀμφοτέρος ταύτας τὰς ρηθείσας συνθήκας, οὐ μόνον καθιστᾶ τὸ μέλος ἐλεύθερον, γοργὸν, σύντομον καὶ καθὸ δλα σύμφωνον πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἀποδίδον καὶ τὴν αὐτὴν χρονικὴν ἀναλογίαν καὶ σχέσιν ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν τριῶν συλλαβῶν τῶν δι' αὐτοῦ λαμβανομένων, μιᾶς μὲν ἐν τῇ θέσει τῆς τονούμενης καὶ ισχυρᾶς, δύο δὲ ἐν τῇ ἀρσει, ἀτόνων καὶ ασθενῶν, παρέχει εἰς τὸ ἄσμα τὴν αὐτὴν εὔστροφίαν καὶ χάριν, οἷαν καὶ δισημος παρέχει εἰς δύο συλλαβάς. Ἐκ τούτου ἄρα ἀποδεικνύεται ὅτι, δισημος οὗτος ρυθμός, οὐ μόνον ἐπικρατεῖ καὶ δεσπόζει ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἰς ὠρισμένα ἄσματα, ως γνωστόν, ἀλλ᾽ ἐνίστε ἀπαντᾶ σποράδην καὶ μεταξὺ τῶν δλλων ἀσμάτων, ἐν οἷς ἐπικρατοῦσιν οἱ δλλοι ρυθμοί, δισημος καὶ διτράσημος. Παραδειγμα δὲ τὰ ὑπὸ δύο ἄσματα (a).

Αὗται εἰσιν αἱ τέσσαρες περιπτώσεις, ἃς ἐκρίναμεν καλὸν, δπως διὰ μακρῶν ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα, καθόδουν αὗται ἀμεσώτατα σχετίζονται μὲ τὸ ἡμέτερον ζητῆμα. Δι' αὐτῶν δεικνύεται μεταβολὴ τις καὶ τάσις πρὸς δρσιν τοῦ παρουσιαζομένου δῆθεν ἀτόπου, τὸ πρῶτον, ως εἴπομεν, ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος Πρωτοψάλτου γινομένη, ὑπαγορευθεῖσα δὲ, ως γίνεται κατάδηλον τοῦτο, ὑπὸ αὐτῆς τῆς ἀνάγκης τοῦ πρόσγεματος. Διότι ως έχουσι τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένα κείμενα, ἀδύνατον, ως τοῖς πᾶσι γνωστόν, νὰ ψαλλῃ τις ἐξ αὐτῶν ἀπροσκόπτως, διὰ νὰ κατορθοῖ δὲ τοῦτο ἀνάγκη ὅπως ἐγκαίρως μαντεύῃ τὸν ἐν αὐτοῖς ὑπάρχοντα σποράδην τρίσημον καὶ νὰ ἐκτελῇ αὐτὸν δλλως τούτου μὴ γενομένου, ως εἴπομεν, θὰ ὑφίσταται τὸ ψαλλόμενον ἄσμα συνεχῆ κλονισμόν.

Τὸν συνεχῆ δὲ τοῦτον κλονισμὸν ἐπιθυμῶν δισημον Πρωτοψάλτης ὅπως ἀρῃ ἐκ τοῦ μέσου, σώσῃ δὲ συνάμα καὶ τὸν μονοσιδῆ ρυθμὸν κατέφυγεν, ως εἴπομεν, εἰς τὸ ρηθὲν μέτρον. Μολονότι δὲ τὸ μέτρον τοῦτο παρου-

(a) Διὰ τοὺς φρεγανήτας ὅτι ὁ μικτὸς ρυθμός, οὐ μόνον ὑπὸ καλλιτεγμάτην ἐποψίην εἶναι ἀδόκιμος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τεγμάτην ἐποψίην δυσεκτελεστος, παχατηρῶν ἀπὸ μὲν — A'. ὅτι, ἀπὸ τὸ χριστιανικῶν εἰσὶ μικτὸν ὑπὸ τοῦ πατρικοῦ αὐτῶν ρυθμοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὸν νὰ ἔχωσιν οὕτω καὶ ὑπὸ ἐποψίην τοῦ μελικοῦ αὐτῶν ρυθμοῦ.

γιαίζει πλεονεκτικά τινα καὶ φαίνεται θεραπεύων ἐν μέρει τὸ ζῆτημα, ἐν τούτοις, φρονῶ, ὅτι δὲν λύει καὶ δριστικῶς αὐτὸν, δι' οὓς ἀνωτέρω εἴπομεν λόγους.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἔξαγεται διὶ ἡ ὑπαρξίας καὶ χρησιμότης τοῦ τρισήμου τούτου ρυθμοῦ ἐν τοῖς ἀσμασι τῆς ἐκκλησίας, οὐ μόνον ἀναγκαία καὶ χρήσιμος ἀποδαίνει, ἀλλὰ καὶ ἀναπόφευκτος, ὡς ὑπάρχει καὶ δεσπόζει οὗτος καὶ ἐν τοῖς δημώδεσιν, ἐν οἷς, ὡς γνωστόν, κατέχει τὰ πρωτεῖα. Οὔτος ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκκλησιαστικοῖς ἀσμασιν ἀποτελεῖ τὸν συνεκτικὸν κρίκον, τὸν συνδέοντα αὐτὸν μετὰ τῶν δύο ἀλλων τοῦ τε δισήμου δηλονότι καὶ τοῦ τετρασήμου, ἀμιλλωμένων τούτων ἐν τισιν ἀσμασι τίς τῶν δύο νὰ ὑπερισχύσῃ καὶ ἐπικρατήσῃ, καταλαμβάνων τὴν πρώτην θέσιν. Εἶναι τέλος στοιχεῖον ἀπαραίτητον καὶ χρησιμώτατον διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν τῶν ιερῶν ἡμῶν ἀσμάτων. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ παράδοσις, ἣν δὲν πρέπει ποσῶς νὰ λησμονῶμεν κατὰ τὰς ἐρεύνας καὶ μελέτας ἡμῶν, ἅτε ἀποτελοῦσα τὸν σεβαστότερον παράγοντα ἐν τῇ λύσει τῶν ζητημάτων τούτων, ὡς τοιούτον μετέδωκεν ἡμῖν ἐκ τῆς πολιαρκίας ἀρχαιότητος. Ὁπόδον δὲ πρέπει νὰ θεωρῆται ἡ παράδοσις ὡς τοιαύτη, ἀρκεῖ ν' ἀναμνησθῇ τις διὶ, ἡ Μουσικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ 1883, οὐ μόνον ἀπλῶς ἐσεβάσθη αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ πάσας αὐτῆς τὰς ἐρεύνας καὶ μελέτας καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἀνεξάρτητον ὅλως καὶ καθαρὰν θεωρητικὴν καὶ τεχνικὴν αὐτῆς ἐργασίαν, ἐπ' αὐτῆς καὶ μόνης ἐστήριξεν.

§ 8. Ἀπέναντι λοιπὸν τοσούτων ιστορικῶν καὶ τεχνικῶν λόγων, οἵτινες πείθουσιν ἡμᾶς περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ τρισήμου τούτου ρυθμοῦ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκκλησιαστικοῖς ἀσμασι, δὲν βλέπω τὸν ἀποχρώντα λόγον δι' ὃν φρονοῦσι τινὲς, ἐλαφρῷ τῇ καρδίᾳ διὶ, δύνανται νὰ καταπολεμήσωσιν αὐτὸν καὶ νὰ ἀποβάλωσιν, εἰ δυνατὸν, ἐξω τοῦ περιβόλου τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν ἀσμάτων ὡς ἀδεμνον καὶ ὑπορχηματικόν, τὸν ὅλως σεμνὸν καὶ ἀθῶον, χωρὶς παντελῶς νὰ λαμβάνωσιν ὑπ' ὅψιν οἱ κύριοι οὗτοι (ἃς μοὶ ἐπιτρέψωσι νὰ δημιλήσω αὐτοῖς ἐλευθέρως), διὰ τῆς τοιαύτης αὐτῶν πολιτείας, οὐ μόνον αὐτὴν τὴν ιερὰν παράδοσιν ἀρνοῦνται καὶ ἀλλγῶς περιφρονοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ὅσα ἀσματα τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἐν

ἢ ἢ δὲ τὸ Β'. ὅτι δὲ δὲν εἶναι καὶ τόσον δύσκολον τὸ πρᾶγμα ὅσον οὕτωι τὸ φαντάζονται, ἀλλεῖ μόνον οἱ παρεμπίπτοντες οὕτωι πόθες (καὶ τοιοῦτας μάλιστα εἶναι ὁ τείσημος) νὰ ὅγλωνται ἐν τοῖς κειμένοις (καὶ τοῦτο ἴδιας ὅτι τοὺς ἀρχαρχίους ἢ καὶ διὰ τοὺς συμψήλλοντας) καὶ τότε τὸ πρᾶγμα οὐ μόνον γίνεται καταχρησί, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν εύχολώτατον.

πολλοῖς χρόνοις δυτα ἐν αὐτῇ ἀπὸ πολλῶν γδη ἑκατονταετοῦ οἰδων, καταδικά-
ζουσιν εἰς παντελῆ ἀχροντίαν καὶ λήθην! (α)

(α) Ο κ. Πολυχρόνιος Παχείδης, δεινὸς πολέμιος κατὰ τοῦ τριστίμου πλέον χηρού-
χθεῖς, ὃς καταδείκνυται τοῦτο ἐξ τῆς δημοσιευθείσης γῆρη ἐν τῷ Γ' τεύχει τοῦ Πε-
ριεργαῖοῦ διαλέξεως αὐτοῦ, ζητῶν ἐκ παντὸς τρόπου ὅπως εὕρῃ ἐπιχειρήματα καὶ
ἀποδεῖξῃ τὸ ἀνύπαρχον αὐτοῦ ἐν τε τῇ προφορικῇ ἐκτελέσει καὶ ἐν τοῖς κειμένοις, καὶ
βιολόγειος ὅπως τεθῆ ἐν πλήρει ἀστικείᾳ κατὰ παντὸς μὴ συμφέροντος αὐτῷ,
ώχυρώθη ὅπισθεν πάντιν τῶν τε συγχρόνων μουσικοδιάσκολων, καὶ τῶν ἐν μαχαρίᾳ
τῇ λήξει γῆρη γενομένων, (τὸ δὲ ἀληθὲς ὅτι μόνον αὐτὸς μεθ' ἐνὶς ἑτέρου ὑποστηρίζουσιν
γῆρη τὴν γνώμην ταύτην), λέγει δὲ ὅτι πάντες οὗτοι, ζῶντες δηλ. καὶ τεθνεῶτες,
τριγήρουν παντελῶς τὸν τρίστιμον, καθόσον οὔτε ψάλλοντες ἐξετέλουν ποτὲ αὐτόν, οὔτε
λόγον ποτὲ ἐποίουν περὶ αὐτοῦ. Ταῦτα λέγει ὁ κ. Παχείδης ἐν σελ. 46 τῆς διατριβῆς
αὐτοῦ. Ἄς μᾶς ἐπιτρέψῃ δὲ οὗτος νὰ παρατηρήσωμεν αὐτῷ ὅτι, πάντες οὗτοι, οὓς
ἐπικαλεῖται ὅτι οὖν ἐποιεῦντο γρῆσιν τοῦ τριστίμου, ἐποιούντο γρῆσιν αὐτοῦ, γρατεῖς νὰ
ἔχωσιν ταῦτη συνείδησιν τούτου, καὶ παρακαλῶ ἄς μὴ σκανωτὰς θῇ ὁ κ. Παχείδης
διὰ τὴν τοιχύτην διμολογίαν, καθόσον, γνωστὸν ὅτι παρ' ἐκείνοις παῦστον μὲν ἐπεχωράτε
εἰσέτι τὴν χρῆσιν τοῦ ἀπλοῦ χρόνου ἐν τῷ ψάλλειν, ἐνῷ οὐδένα λόγου ἔχει ὁ τρίστιμος,
ὅστις παρουσιάζεται μετὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ διστίμου, δεύτερον δὲ ὅτι, καὶ ἀντίψαλλον
μὲ δίσημον, ἐλάνθινεν αὐτοὺς ἐκτελούμενος, ὃς συμβάνει καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον. Ὅτι
δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἐποιεῦντο γρῆσιν τοῦ τριστίμου τρανήν ἀπόδειξιν ἔγω, ἐκτὸς ἄλλων μου-
σικοδιάσκολων ἐν τοῖς μαχαρίστοις γῆρη καταλεγομένοις, καὶ τὸν μαχαρίτην Ἰωάννην
Καθβάδαν τὸν Χῖον, οὗ πανθομολογουμένη ἡ περὶ τὴν ψαλμῳδίαν πιστὴ ἐκτελεσίας
τῶν ἀσμάτων τῆς ἐκκλησίας, ὅστις ἐποιεῖτο γρῆσιν αὐτοῦ, καθόσον αἰσθάνομας εἰσέτι
ἴγαντος τὴν χρῆσιν εἰς τὰ ὀπίστα μου τὰς ἐπὶ τετραχείαν ἀπένταντί μου ἐκτελουμένας
ὑπ' αὐτοῦ μουσικὰς γραμμάτις. Ἐντεῦθεν δὲ δύναμι μετὰ βεβιότητος νὰ συμπεράνω
ὅτι, καὶ ὁ ἀστικός Πέτρος ὁ Ἀγιοταρθίτης, παρὰ τῷ ὅποιῳ ἀνετρέχει τὴν εἶτε παραδεύθη
τελείως ὑπὸ μουσικὴν ἐποίησιν ὁ μαχαρίτης Ἰωάννης Καθβάδας, καὶ ὁ ἀστικός Πέτρος
ὁ Ἀγιοταρθίτης, λέγω, οὕτως ἔψαλλε, τὸ λέγω δὲ μετὰ πεποιθήσεως, καθόσον ὁ Καθβά-
δας τόσον εἶχε μιαηθῆ τὸν Πέτρον, ὥστε μετὰ θρησκευτικῆς ὅλως εὐλαβείας ἀνεμιμή-
σκετο τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, πολλάκις δὲ ἐνχριμπόμενος ἔλεγε περὶ τοῦ ἀστικοῦ Πέτρου
οὐ μόνον πῶς ἔψαλλεν ὁ ἀστικός, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὅποιας λεπτὰς καὶ σεμνὰς κινή-
σεις ἔχεινεν ἐν τῷ ψάλλειν· τόσον εἶχε μιαηθῆ αὐτὸν πιστῶς.

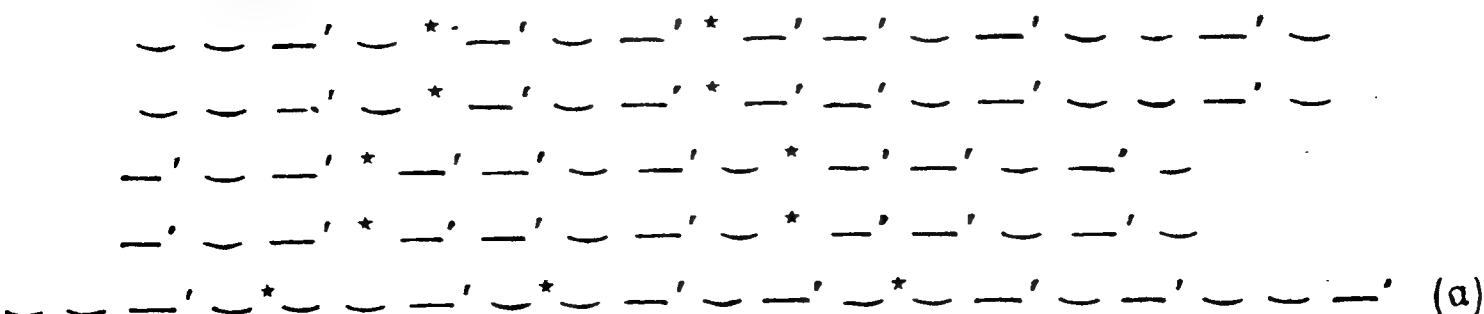
Περὶ δὲ τοῦ ἀστικοῦ Ραΐδεστηνοῦ, διν ὁ κ. Παχείδης ἐξαίρει ὡς ἀνώτατον πάντων
τῶν συγχρόνων του καὶ λέγει ὅτι, οὐδὲ ἀπότος ποτὲ ἐποιεῖτο περὶ τοῦ τριστίμου λόγον καὶ
δὲν ἔτο ποτὲ δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ οὗτος καὶ νὰ διαλανθάνῃ τὴν ἐκτακτὸν παρατηρη-
τικότητα τοῦ ἀνδρὸς, ὡς παραδειγμάτις δὲ φέρει τὴν Μ. Ἐδίδωμεῖτο τοῦ μαχαρίτου, ἐν τῇ,
λέγει, οὐδὲποτε ὑπάρχει ἔγινος τριστίμον, λέγομεν αὐτῷ ὅτι ὁ ἀστικός Ραΐδεστηνὸς ὑπὸ
ἐποίησιν μὲν ἀπαγγελίας, μέρους καὶ πιστῆς ἐκτελέσεως ἐθεωρεῖτο πράγματι ἀνώτερος
πάντων τῶν συγχρόνων του, οὐχὶ ὅμως καὶ ὑπὸ θεωρητικὴν ἐποίησιν, πολλοῦ γε καὶ

δεῖ, ὃποιοὶ θεωρητικὴν ἔποικην ἦτο ὑποθέστερος πολλῶν ἄλλων συγγένοντων του. 'Η δὲ
M. 'Εβδομάδας, τὴν ὅποιαν προσάλλεται ὡς δεῖγμα περὶ τοῦ ἀλεχθῆτον τοῦ ἀνθρώπου, διεβε-
βαιοῦμεν αὐτὸν ὅτι δὲν εἶναι ἀπηλλαχθεῖν τρισῆμων, ὡς νομίζει, καὶ ἐπομένως,
χωρὶς νὰ προσθίλωμεν τὴν μηδὲν τοῦ ἀνθρώπου, λέγομεν ὅτι οὐδὲν τὸ ἔχτικτον παρου-
χωρὶς αὔτη, ἀλλ' ὅτι ὑπάγεται εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν, εἰς τὴν ὑπάγοντας καὶ
σιάζει αὕτη, πρὸς τὸ ἔχειν μονασικὰ κείμενα. Πρὸς πίστωσιν δὲ τῶν λόγων μας
ὅλα τὰ μέχρι τοῦτο ἔχειν μονασικά κείμενα. Δοξαστικὸν τοῦ ἀρχοντος Πρωτοψάλτου κ. Γ.
τινὶ ὑποστημένωσε! τῆς παρούσης περὶ Δοξαστικὸν τοῦ ἀρχοντος Πρωτοψάλτου κ. Γ.
Βιολάχη κατεστήσαμεν γνωστὰς, πρὸς τὰς ἀντιστοιχούσας γραμμὰς τῆς M. 'Εβδο-
μάδας τοῦ Ραιονεστηγοῦ, καὶ τότε, ἐν δύναται, ἃς μὴ διαλογίσῃ μεθ' ἡμῶν τὴν
ἀλήθειαν. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ Στιγμορραχικὸν μέλος, ὡς πρὸς τὸ εἰρμολογικὸν
δὲ παραπέμπομεν αὐτὸν εἰς τὸν Κανόνα τοῦ Πάσχα, ὡς εἶναι τονισμένος ἐν τῇ M. 'Εβδο-
μάδι, διὸ καὶ τὸν εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀληθείᾳ τοιαῦτα λέγων καὶ ὑπο-
στηρίζων.

(x) Οτι δὲ ὁ μικτὸς ρυθμὸς ὑπὸ ποιητικὴν ἐποίει στεγότατα συγθέεται μετὰ τοῦ μικτοῦ μελικοῦ, τοῦτο διέχθησεται κατάτερῳ.

πλέον ἡ ζῶσα γλῶσσα, δὲν ὑπάρχει. Ἡ δημοιότης τοῦ τονισμοῦ φυλάσσεται ἀπαραβάτως ιδίως ἐν τέλει τῶν στίχων. Ἀλλὰ τὴν πρὸς τὸν ἀρχαίαν ποίησιν σχέσιν δὲν πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν τοιαύτην, ὅτε νὰ θεωρήσωμεν τοὺς ἀρχαίους στίχους καὶ τὰς στροφὰς ἀπλῶς κατὰ τὴν νέαν ἀρχὴν μεταπεποιημένα. Διότι καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ρυθμικὴ ποίησις βαδίζει ίδιαν καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως ἀνεξάρτητον δόδον. Πόδας ωρισμένους δὲν ἀκολουθεῖ. Διὰ δὲ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ισορίτηκου διακοίνεται οὐδιωδῶς καὶ ἀπὸ τῶν βραδύτερον ἐμφανισθέντων πολιτικῶν στίχων, οἵτινες δημοίως θεμελιοῦνται ἐπὶ τοῦ τόνου. Δὲν δημοιάζει οὐδὲ πρὸς τὰ ισόριτα λατινικὰ καὶ τὰ νέα. Προτεσταντικὰ δῆματα. Ἐνῷ ταῦτα περιστρέφονται εἰς ἀπλουστάτους τύπους καὶ ἀκολουθοῦσιν ωρισμένους πόδας καὶ εἶδον στίχων, οἱ "Ελληνες κατέρριψαν πάντα φραγμόν. Σπάνιαι εἶναι ἀπλαῖ στροφαὶ, συχνότεραι δὲ αἱ ἐκτενεῖς, αἵτινες ἀνέρχονται εἰς εἴκοσι καὶ περισσοτέρους βραχεῖς στίχους, ὃν ἔκαστος πάλιν δύναται νὰ παραλλάσσῃ κατὰ τὴν θέσιν τοῦ τόνου, ὥστε δύνανται νὰ παραδηνθῶσι πρὸς τὰς ἐλευθέρας στροφὰς καὶ τὰ μελοδραματικὰ δῆματα τοῦ Γκαΐτε τοῦ ιδ' καὶ ιγ' αἰώνος. Ὁ δημοιότης τὴν μελωδίαν ταύτην δὲν ιθελει ν' ἀποδώσῃ ωρισμένους πόδας καὶ στίχους, ἀλλ' ήκολούθει ἐλευθέρως τὸ μεσικὸν αἴσθημα· τοῦτο καὶ μόνον ὄριζε τὴν θέσιν τοῦ τόνου καὶ τὸ μῆκος τῶν δραχέων στίχων καὶ τὴν δύνθεσιν αὐτῶν εἰς μακρούς καὶ εἰς τὸ ὅλον μιᾶς στροφῆς (οἶκος). Πρὸς παράστασιν τούτου ἐναργῆ παραθέτω τὸ προοίμιον τοῦ περιφήμου εἰς τὴν Χοιστοῦ Γέννησιν ὕμνου τοῦ Ρωμανοῦ, σημειῶν τοὺς βραχεῖς στίχους δι' ἀστερίσκου.

Ἡ παρθένος* σήμερον* τὸν ὑπερούσιον τίκτει
Καὶ ἡ γῆ* τὸ σπήλαιον* τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει
Ἄγγελοι* μετὰ ποιμένων* δοξολογοῦσι
Μάγοι δὲ* μετὰ ἀστέρων* δδοιποροῦσι
Δι' ἡμᾶς γαρ* ἐγεννήθη* παιδίον νέον* δὲ πρὸς αἰώνων Θεός



(α) Δὲν εἰσερχόμεθα *εἰς τὰς λεπτομερεῖς τοῦ ὕμνου τούτου, ὅπως εξετίσωμεν τίνες ρυθμοὶ ἐπικρατοῦσιν ἐν αὐτῷ, ἀρχεῖ μόνον ν' ἀναρρέωμεν ὅτι ἐν αὐτῷ, ὡς εἴησι φραγμοί, ἐπικρατεῖ μικτὸς ρυθμός, ἐν οἷς καὶ ὁ τρίσημος, ὡς ἐν ταῖς λέξεσιν "ὑπερούσιον,, "ἀπροσίτῳ πρωτάρχει,, καὶ "αἰώνων Θεός,,. "Οτι δὲ ὁ τρίσημος οὗτος ἔν-

(Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸν ὕμνον τοῦτον, ὃς ἐτονίσθη ἡδη ὑπὸ τῶν γνωστῶν μουσικοδιδασκάλων κατὰ τὴν ἡμετέραν γραφὴν, δπως διὰ τῆς συγκρίσεως καὶ παραδολῆς ἀποδειχθῆ ἡ σχέσις τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος θυμητῶν ποδῶν).

ရရ ပါ

H Παρ θε ρος σημε ερωτων ν πε ρον σι ον

τικτέστησε τὸν ἀρχῖον τετράστημαν οἵτοι δικτυλικὸν πόδα, ἐνεκκαὶ τῆς ἴσογένου δυνά-
μεως πασῶν τῶν συλλαβῶν κατὰ τοὺς ακνόντας τῆς τοικῆς ρυθμοποιίας τῆς μὴ ποιεύ-
σης πλέον παγτελῶς οὐδὲ εἰμίτιν διαφέρειν καὶ διάκρισιν μακρότητος καὶ βιργύτητος, εἶναι
οὐκεῖν. Οὐτε δυνάμεις ν' ἀποκαλέσωμεν αὐτὸν ὅρθῶς οὐ μόνον τρίστημον, τοικόν, ὡς
ἔπει τοῦ τόνου στηρίζειν, ἀλλὰ καὶ τρισύλλαβον, εἴς ἀναλογίας τοῦ διτυλάδον, ὡς
ἀποκαλεῖ προστυέστατα ὁ μακρότητος Σεμιτέλος τὸν λεγόμενον δίστημον. Οτιδὲ εἴτε ἀνα-
λογίας τοῦ ἀρχάριου δικτυλίου πρὸς ὃν διατίθεται ὁ τρίστημος, οὐ μόνον κατὰ τὸ μετρικὸν
λογίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ τὴν ἴσοδυναμοῦσαν πρὸς τὴν τῆς ἀρχάριας
σχῆμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ τὴν ἴσοδυναμοῦσαν πρὸς τὴν τῆς ἀρχάριας
ἔκτασις: τοῦ δικτυλοῦ, ἐκτὸς μόνον τῆς μακρότητος τῆς θέσεως αὐτοῦ, ἐνεκκαὶ τῆς
ἔκτασίς τοῦ ἀρχάριου δικτυλοῦ, ὡς καὶ πάντων τῶν ἄλλων μετρικῶν σχημάτων καὶ τεγμα-
γίας τοῦ ἀρχάριου δικτυλοῦ, ὡς καὶ πάντων ἄλλων μετρικῶν σχημάτων καὶ τεγμα-
γίας τοῦ ὅρων, δέοντα ποιώμενον καὶ τίμενον ἀναλόγων ὅρων πρὸς τοὺς τῆς
κῶν ὅρων, δέοντα ποιώμενον καὶ τίμενον ἀναλόγων ὅρων πρὸς τοὺς τῆς
ἀρχάριας μετρικῆς, ἀντὶ νὰ ἐπινοήσωμεν νέους πρὸς δηλωσιν καὶ κατανόησιν τῶν νέων
διεργάρων ποδῶν τῶν ἐκ τῆς τοικῆς ρυθμοποιίας προκυπτόντων, περὶ τούτου, φρονῶ,
διεργάρων ποδῶν τῶν ἐκ τῆς τοικῆς ρυθμοποιίας προκυπτόντων, περὶ τούτου, φρονῶ,
ὅτι εἶναι ἀριθμούτερος πάντων ν' ἀπορθανθῆ ὁ Σεμιτέλος, ὡς καὶ ἀπορθανεται ὡδε :
“Αντὶ, λέγει, νὰ πλαστῆ ὀλόχληρον σύστημα νέων μετρικῶν ὅρων γάριν τῆς τοικῆς
ποιήσεως, ὅπερ καὶ δυσχερέστατον θὰ ἔται νὰ κατορθωθῇ, κατερθωθέντος δὲ αὐτοῦ τὰ
μάλιστα θὰ ἐδυσχέρειν τὴν ανήμην καὶ τὴν μάθησιν ἢ διαφέρει τῶν ὅρων τῆς τε ἀρ-
χάριας προσωρινού τῆς τοικῆς νεωτέρας τοικῆς μετρικῆς θεωρίας καὶ οὐ συντίθεται σύγχυσις
γάριν τοικῆς προσωρινού τῆς τοικῆς νεωτέρας τοικῆς μετρικῆς θεωρίας καὶ οὐ συντίθεται σύγχυσις
θὰ ἐπέργηστο, ἀντὶ, λέγω, νὰ ἐπινοήθωσι νέοι τεγματίοι ὅροι καὶ νέα μετρικὰ σχήματα,
προσωρινού τοικῆς προσωρινού τοικῆς περὶ τὴν προχωρεύσαν τῶν νεωτέρων τοικῶν
ρυθμῶν καὶ ὅπως ὑπομεινάρησκηται: ἢ συγγένεια αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀναλόγους ἀρχάριους
προσωρινού τοικῆς, νὰ μεταχειρίζωμενον τούς τε τεγματίους ὅρους καὶ τὰ μετρικὰ σχήματα, τὰ
προσωρινού τοικῆς, παλαιάτες προσωρινού τοικῆς μετρικῆς καὶ ἐπει τῶν ἀναλόγων μετρικῶν τοικῶν
τοικῆς, εἰ καὶ τὸ μέγεθος τῶν συλλαβῶν καὶ ποδῶν ὕστε καὶ τὸ θήμος τῶν ἀναλόγων
ρυθμῶν ἐκτείνει ποιήσεως εἶναι διάφορον,, (Σελ. 122). Ἀλλ' ίσως εἴπει τις ὅτι, ὅλα
ρυθμῶν ἐκτείνει ποιήσεως εἶναι διάφορον,,
αὐτὰς εἰσὶ καλὰ καὶ σωστὰ, ἀλλ' ὅποιαν σχέσιν ἔχουσι μὲ τὸ προκείμενον ζήτημα;
Κατ' ἐμὲ, ἔχουσι μεγίστην, ὅποιαν, ὅτι ἐν πολλοῖς ὅ μελικὸς ρυθμὸς παρακελουθεῖ
τὸν ποιήτακόν (ποιήτακόν δὲ ἐνταῦτον λέγοντες ἐννοοῦμεν τὸν τοικόν), ὡς δειχθήσεται
κατωτέρω.

ερ
εν
γν
δο
αι
πι
πι
τα
μη
γι
νη
πι
ον

τι 6 6 6 1 1 κτει και η γη το σπηλαι or τω

a προ σι τω προ σα a a a a γει q a a

αγγελοι με τα ποι με ε ε ε ε ρωνδο ξο λο γουν

ov σι q Ma αγοι δε με τα a στε ε ε ε ε

ρος o δοι πο ρουν ov σι q δι η μας γαρ ε γεν

η θη παι δι or re or o προ ai ω ρωνθε o o

ος

'Εκ τοῦ νέου τούτου μέτρου δὲν λείπει οὔτε μαλακότης οὔτε ποικιλία καὶ ἀκρίβεια. Αἱ στροφαὶ δὲλλοτε μὲν βαίνουσι σοδαρῶς πρὸς τὰ πρόσω, δὲλλοτε δὲ μετὰ μεγίστης δρυμῆς καταφέρεται κῦμα διάδκηνον μικρῶν στίχων. 'Αλλ' ἡ κατανομὴ τῶν στίχων δὲν εἶναι δλως αὐθαίρετος. Οἱ ποιηταὶ γνωρίζουσι πολὺ καλὰ, ώς δύναται τις νὰ ξῆ έκ τοῦ ἀνωτέρω δείγματος, πῶς νὰ εἰσάγωσι παῦσιν τινα καὶ εἰς τὸ νόημα μεθ' ἔκαστον στίχον. Ζήτημα ματαιόσχολον εἶναι ποία ἐκ τῶν ποιήσεων εἶναι προτιμητέα, ἀν ἡ προσῳδιακὴ ἡ ἀριθμητική. 'Ενταῦθα συμβαίνει τὸ αὐτό, δπερ καὶ μὲ τὰς περιόδους ἐν τῇ ιστορίᾳ τῶν γλωσσῶν δίκαιον ξει τὸ ὑφιστάμενον λογικὸν, ώραιον καὶ καλὸν εἶναι τὸ πραγματικόν. 'Αφοῦ ἐξέλιπον τὰ προαπαιτούμενα εἰς τὴν προσῳδιακὴν ποίησιν, ἀπέδη αὕτη δργανον ἀμβλὺ καὶ ἀχροντον. 'Ἐν τῇ νέᾳ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς ἀπαγγελίας τῆς γλώσσης ήδύνατο νὰ εύδοκιμήσῃ μόνον ἡ ἐπὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν λέξεων στηριζομένη ποίησις . . .'

(Βιβλ. Μαρχασλῆ, Κρουμβάγιο, τόμος Β' τεῦχ. Δ' σελ. 595).

'Ιδοὺ, κύριοι, πῶς ἐργάζονται οἱ ξένοι ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἀσμάτων καὶ πῶς περὶ αὐτῶν ἀποφαίνονται καὶ κρίνουσιν, ἐνῷ ηὗταις ἀδαῶς δλως καὶ

ορθότερως πρὸς τὴν ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσαν ὁμοιοτέλειαν ποίησιν διακείμενοι καὶ
ἐν γένει τὰς ὁμοιοτέλειας βάσεις ἔφη. Ὡν στηρίζονται ταῦτα συγκεχυμένως μόνον
γνωρίζοντες, προτείνομεν τὴν κατάργησιν σήμερον μὲν τοῦ τοισθέου, αὔριον
δέ τις ἄλλου τινὸς, ἀδιαφοροῦντες ἀν, διὸ προτεινόμενος οὗτος στήμερον, ἡ
αὔριον ἄλλος τις, πρὸς κατάργησιν ὁμοιότελος, ἀναποσπάστως συντίθεται ἡ οὕτω
πρὸς τὴν δλην ποίησιν τὴν τὴν ημετέραν ἀσματολογίαν διέπουσαν. Ἰδοὺ
πῶς οἱ σοφοὶ οὗτοι ἀνδρεῖς διὰ τῆς λογοτεχνικῆς αὐτῶν σμίλης ἀξεύοντες
τοὺς καλλιτεχνικοὺς ἡμῶν ὕμνους ἀναδεικνύουσι τὸ κάλλος καὶ τὴν πραγ-
ματικὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἐνῷ τινεῖς πρωτόπειροι δλῶς τῆς τέχνης πεπλάνοντες,
μόδις δυνάμεθα νὰ διεισδύσωμεν εἰς αὐτοὺς καὶ ὑπὸ τὸν καλλιτεχνικὸν αὐτῶν
πέπλον νὰ διακρίνωμεν ἐλάχιστά τινα αὐτῶν προτερήματα.

§ 9. Εντεῦθεν ἄρα γίνεται κατάδηλον ὅπόσον ἐπιτυχῶς ἔγαντες σαν καὶ ἐπομένως ἔργούθμισαν τὸν ὕμνον. τοῦτον διὰ τοῦ μικτοῦ ρυθμοῦ καὶ ὑπὸ ἐπούλιν μέλους καὶ ὅπόσον δικαιον εἶχον νὰ καταχωρίσωσιν αὐτὸν ἐν τῷ Β' τεύχει τοῦ Η. Συλλόγου, τὸ πρῶτον ήδη καὶ διὰ τοῦ τρισήμου σεξημένον, οἱ τὴν Μ. Παιδαγωγίαν τοῦ κ. Ν. Παγανᾶ ἐσχάτως ἐπικρίναντες [α]. Οἱ σκα-

πανεῖς οὗτοι τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης μετὰ πεποιθήσεως πλέον στηριχθέντες ἐπὶ τῆς γεραρᾶς ἡμῶν ἐκκλησιάστικῆς μελωδίας τῆς διὰ τῆς Ἱερᾶς παραδόσεως μέχρις ἡμῶν περισσωζούμενης, ἐπέτυχον τοῦ σκοπουμένου προβάντες θαρραλέως τὸ πρῶτον ἥδη εἰς τὸ τολμηρὸν αὐτῶν ἐγχείρημα καὶ παραδεχθέντες τὸν μικτὸν ρυθμὸν ἐν τοῖς ἄσμασι καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τοῦ μέλους, διπερὶ τὸ λογοτεχνία δὲν δύναται παρὰ νὰ ἐπιδοκιμάσῃ ὡς δρόθον καὶ ἀληθές.

Ἄλλὰ τίς παρακαλῶ ἔχων συνειδησιν περὶ τῆς πιστῆς ἐκτελέσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ ψαλλομένων ἀσμάτων κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τονικῆς θεωρίας ἀμφιβάλλει περὶ τούτου; Μήπως ἄπαντες ἐνῷ ψάλλομεν, οὐ μόνον τὸ τοῦ ἐπιφανοῦς Ρωμανοῦ τοῦ μελωδοῦ Κοντάκιον τοῦτο, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν Ἱερῶν ἡμῶν ἀσμάτων, δὲν ἐκτελοῦμεν πάντας τοὺς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ ἐν χρήσει δύντας ρυθμοὺς ἀναμιξ, ἐν οἷς καὶ τὸν τρίσημον; Τοῦτο δὲ εἰς τίνα δικείλεται εἰ μὴ εἰς τὴν Ἱερὰν παράδοσιν; Δὲν προέρχεται τοῦτο ἐκ τοῦ δτὶ ἄπαντες οὕτως ἐδιδάχθημεν τὰς μελωδίας ταύτας παρὰ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων διὰ τῆς προφορικῆς αὐτῶν διδασκαλίας, καὶ οὕτω διατροφοῦμεν αὐτὰς πιστῶς ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν διὰ τῆς Ἱερᾶς παραδόσεως; Καὶ δῆμως ἐνῷ ἐκτελοῦμεν πάντας τοὺς ρυθμοὺς τούτους ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἀσμάτων ἡμῶν, χωρὶς νὰ ἐμφαίνωνται παντελῶς οὕτοι ἐν τοῖς κειμένοις, ἐν τού-

χην ἀκριβοῦς ἐξεύνης ἴστορικῶν καὶ πρακτικῶν λόγων ἔνεκκα, (σελ. 140),, ἐπί τινων αὐτῆς σημείων ἀπορήσινεται περὶ αὐτῆς λίχν ὁρθῶς, ὡς εἶναι καὶ τὸ ἐπόμενον. Ἐν σελ. 137 προκειμένου περὶ τῶν οἰκων τοῦ Ἀκαθίστου καὶ ἀναρχέσων περὶ αὐτῶν ὅτι, οἱ ρυθμοὶ τῶν περιττῶν οἰκων Α, Γ, Ε κλπ. εἶναι διάφοροι τῶν ρυθμῶν τῶν ἀρτίων Β, Δ, Ζ κλπ. καὶ ὅτι ἐπαναλαμβανούμενων τῶν αὐτῶν Οἰκων ἐπαναλαμβάνονται καὶ οἱ αὐτοὶ ρυθμοὶ, οἵτινες εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲν μεταξὺ τῶν περιττῶν Οἰκων, διάφοροι δὲ μεταξὺ τῶν ἀρτίων, λέγει ὅτι, “μετὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν ρυθμῶν πρέπει νὰ δεγχθῶμεν ὅτι ἐπανελαμβάνεται καὶ τὸ αὐτὸ μέλος,,. – Σημειώτερον δὲ ὅτι ὁ ἀριθμός Σεμιτέλος ἀδιστάχτως φρονεῖ ὅτι τὸ πάλαι ἀπαντεῖ οἱ Οἰκοι ἐψάλλονται καὶ δὲν ἀνεγνώσκονται ἀπλῶς, ὡς γίνεται παρ’ ἡμῖν σῆμα. — Κατὰ τὴν βαρυσήμηντον ἄρα ταύτην γνώμην τοῦ Σεμιτέλου τὸ αὐτὸ μέλος συνάδεεται τὸν αὐτὸν ρυθμόν. Τὴν γνώμην ταύτην παραδειγματικοῖς καὶ ἡμετέρας γνώμης, τολμῶμεν νὰ καταλήγωμεν εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα ὅτι, ἀριθμὸν τὸ αὐτὸ μέλος παρακολουθεῖ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν, ἄρα ἀναρτεῖται τὰ στοιχεῖα ταῦτα στενότατα συνδέονται, καὶ ἐπομένως πάντα βλάστη προτριγνούμενη εἰς ἐν τῶν στοιχείων τούτων προγνεται συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἔτερον. Δι’ αὐτὸ καὶ ἡμετέρας εύθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς παρούσης πραγματείας ὑποστηρίζονται τὸν ὑπάρχοντα τρίσημον ρυθμὸν ὑπὲ ποιητικὴν ἐποίησιν, ἐφερογοῦμεν ὅτι ὑπεστηρίζομεν συνάμα αὐτὸν καὶ ὑπὲ μελικήν, ἀριθμούμαλιστα οἱ γραμμῆρες ἀμφοτέρων τούτων εἰσέτι σαφῶς δὲν ἐγκριθώμεναν,

τοις ούδεις ἐτόλμησε μέχρι σήμερον, ἐκτὸς τῶν προφροθέντων ήδη, νὰ ὑποδεῖξῃ αὐτοὺς γραπτῶς ἀναμίξ, ώς ἀπαντῶνται ἐν αὐτοῖς, ἐκ φόβου μὴ καταγγελθῆ ὡς καινοτόμος ὑπὸ τῶν ἀείποτε ἀντιλεγόντων, ἀφοῦ καὶ μέχρις ἐσχάτων ἀκόμη ἔξακολουθοῦσι νὰ πολιτεύωνται οὕτω, οἱ τὴν ὑπαρξίν τοῦ μικτοῦ ἀρνούμενοι καὶ τὸν μονοειδῆ ρυθμὸν ἀβασανίστως ὅλως καὶ ἀδαῶς ὑποστηρίζοντες.

§ 10. Οἱ τὸ Κοντάκιον τοῦτο «Ἡ Παρθένος σήμερον» τὸ πρῶτον ήδη διὰ τοῦ μικτοῦ ρυθμοῦ ρυθμίσαντες, ἀξιότιμοι κ. συνάδελφοι καὶ πολύτιμοι τοῦ Συλλόγου ἐξαρχοί, εἰσὶν ἄξιοι θερμῶν συγχαρητηρίων παρὰ πάντων ἡμῶν. Καὶ δέον πράγματι νὰ θεωρήσωσιν ἐαυτοὺς εὔτυχεῖς οὗτοι, καθόδον διὰ τῆς παρὰ πᾶν προσδοκίαν συγχρόνου δημοσιεύσεως αὐτοῦ, διὰ τοῦ μικτοῦ μὲν ρυθμοῦ ὑπὸ ἐποψίν μελῳδίας ὑπ' αὐτῶν τῶν ἴδιων, ὑπὸ τοῦ Κρουμάχερ δὲ, τοῦ δποίου ἡ γνώμη σήμερον ὑπερέχει μεταξὺ πάντων τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα πραγματευομένων, ὑπὸ ποιητικὴν ὅλως ἐποψίν, αἱρεται πᾶσα ἀμφιβολία περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ πράγματος καὶ καθίσταται ἀδιαφιλονείκητος ἀληθεία.

§ 11. Οἱ ἀφωσιωμένοι οὗτοι ἐργάται τοῦ λειμῶνος τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς εἰσὶ καὶ κατὰ τοῦτο ἀξιέπαινοι, καθόδον ἐν ἄπασι τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἐξελεγχθεῖσιν ἀσμασι τῆς ρηθείσης Μουσικῆς Παιδαγωγίας, πρὸς τῇ παραδοξῇ καὶ σημειώσει τοῦ μικτοῦ ρυθμοῦ, οὐδαμοῦ πιρεῖδον καὶ τρίσημην, ἀλλὰ πανταχοῦ ἀνεγνώσισαν αὐτὸν ὡς δρῶντα ἐν αὐτοῖς καὶ ὡς τὸν κατέχοντα ἐν τινὶ μέτρῳ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἵττον, τὰ αὐτὰ δικαιώματα τὰ δποῖι καὶ οἱ ἄλλοι ἐν λιείζοντι βαθμῷ κατέχουσιν. Καὶ αὐτοὶ μὲν εὔσυνειδότες καὶ μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας φερόμενοι πρὸς τὴν ἡμετέραν μουσικήν, ἐπορεύαντες οὕτω, ὡς ἀριστεῖς εἰς ἀληθεῖς ἐπιστήμονας καὶ ἐρύθμισιν τῇ βοηθείᾳ τῆς μελῳδίας τῆς διὰ τῆς Ἱερᾶς παραδόσεως περισωζομένης, ἡ δὲ ἐπιστήμη τῆς Λογοτεχνίας, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ δεινοῦ αὐτῆς καλλιεργητοῦ Κρουμάχερ, ἐπικυροῦ διὰ τῶν φώτων καὶ τοῦ κύρους αὐτῆς τὸ δόθὸν καὶ τὸ ἀληθὲς τῆς τοιαύτης παρασημάνσεως. Καὶ οὕτω διὰ τῆς ἐπικαίρου ταύτης συναντήσεως θεωρίας καὶ πράξεως, παραδόσεως καὶ ἐπιστήμης ἀποδεικνύεται διὸ δργού διτι εἰπεν ἐσχάτως ὁ ἡμέτερος ἐλλόγιμος
μουσικὸς καὶ συνάδελφος κ. Γ. Δ. Παχτίκος λιαν δόθως, διτι «Ἡ ἐκκλησια-
στικὴ ἡμῶν μουσικὴ, ὡς ἔχει νῦν, ἔχει τῶν φώτων καὶ τοῦ κύρους τῆς ἐπι-
στήμης μόνον ἀνάγκην καὶ οὐδὲν πλέον. Ηζῶσα δὲ παραδοσίς θὰ χρησιμεύσῃ
αυτῇ ως υποστήσατα συμβολὴ διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας...»

(Μ. Συλλόγου τεῦχος Β' σελ. 61).

§ 12. Καὶ νῦν, ἀξιότιμοι κ. συνάδελφοι, νομίζω· διὰ τὸ περὶσπούδαστον τοῦτο ζήτημα, δὲ ἐπραγματεύθην ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών μου, στηριχθεὶς οὐ μόνον εἰς τὴν ἐμὴν πεῖραν καὶ ἀντίληψιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δυόφωνον γνώμην τῶν διαληφθέντων διασκέψων ἀνδρῶν, νομίζω, λέγω, διὰ ἀρκούντων ἔξηντληθη. Καὶ ἀν μὲν ἐπέτυχον κατὰ τι εἰς τὴν λύσιν τοῦ σκοπουμένου, εἴθε ν' ἀποδῆ τοῦτο χρησιμόν καὶ ὡφέλιμον τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ, ἵνα ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τυγχάνω καὶ ἐγὼ πιστέταος αὐτῆς ἐργάτης καὶ λάτοις, ἀν δὲ οὐχὶ, ἀποδοτέον τοῦτο δχι εἰς τὴν ἐμὴν πρόθεσιν, ἀλλὰ πάντως εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ ἀντίληψιν, τὴν μετὰ δυσκολίας συλλαμβάνουσαν ἀείποτε τὴν ἀλήθειαν. Ἐν πάσῃ δμως περιπτώσει, ἐπιτρέψατέ μοι, ἀξιότιμοι κ. συνάδελφοι, νὰ φρονῶ μετὰ πεποιθήσεως πλέον, διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, διερ οὐδὲντες ἐνομίζετο διὰ τῶν δυσπροσίτων καὶ δυσθεωρήτων καὶ ἐπομένως πάνυ δλίγοις καταληπτὸν, σῆμερον δμως τῇ βοηθείᾳ τῶν νεωτέρων συγγραμμάτων, ὃν ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, εὔτυχῶς καθίσταται προσιτὸν εἰς πάντας ἡμᾶς. Ἐπουμένως καιοδὲς πλέον δπως, βοηθούμενοι ἐκ τῷ παρουσιαζούμενων νῦν εύνοϊκῶν τούτων πεοιστάσεων καὶ προπαρασκευαζόμενοι δεδοντως, ὡς ἀπαιτεῖ αὐτὴν ἡ σπουδαιότης τοῦ πράγματος, προδῶμεν ἐν ἐπιγνώσει εἰς δριστικὰ μέτρα, κανονίζοντες καὶ ὑποδεικνύοντες πλέον τοὺς ἐν τοῖς μουσικοῖς κειμένοις ὑπάρχοντας διαφόρους μικτοὺς ρυθμούς, συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας, ἐφ' ἵνα, ὡς καταδείκνυται πλέον σαφῶς ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης τῆς Λογοτεχνίας, ἀναμφισβήτηται διηγήσεις τῆς θεωρίας τοῦτο ποὺ παντὸς ἀλλού ἀπαιτεῖ πλέον αὐτὴν ἡ ἔθνικὴ ἡμῶν φιλοτιμία, διὸτι ἀλλως, ἀναβάλλοντες τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς συνήθους ἡμῖν μεθόδου τῆς ραθυμίας, κινδυνεύομεν νὰ εὔρεθῶμεν εἰς τὸ δυσάρεστον ἐκεῖνο σημεῖον νὰ διδάξωσιν ἡμᾶς τὴν μουσικὴν τῶν πατέρων ἡμῶν οἱ ξένοι, οἵτινες, ὡς πάντες γνωρίζομεν, προχισαν νῦν νὰ ἐξετάσωσιν αὐτὴν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιστημοδύνης καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος. Διὰ ταῦτα, θερμῶς παρακαλῶ τὸν ἡμέτερον Σύλλογον, εἰς ὃν καθῆκον μού θεωρῶ, δπως ἐκφράσω αὐτῷ τὴν βαθεῖάν μου εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς πολυτίμους ὑπορεσίας, διὰ ἐξακολουθεῖ παρέχων τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ, δπως, ἀφοῦ μελετήσῃ καὶ ἐξετάσῃ ἐπισταμένως πάντα τὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀφορῶντα μετὰ τῆς δεούσης ἐρεύνης καὶ ἀκριβείας, τῇ βοηθείᾳ πάντως τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς λερᾶς παραδόσεως, καὶ εὔρεθη οὕτω ἐν πλήρει γνώσει τοῦ πράγματος, ἀποφανθῆ δριστικῶς καὶ ἀνευ περαιτέρῳ ἀναβολῆς, τῇ ἐγκρίσει καὶ συμπράξει τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἵνα πρὸς εὔτυχίαν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, διηγήσεις αὐτῆς ἀρχηγὸς τυγχάνει καὶ διὰ μᾶλλον ἐνδιαφερόμενος καὶ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ἀποφανθῆ, λέγω, ἐπὶ τῶν δύο τούτων συναφῶν ζητημάτων, περὶ τε δηλονδτι τῶν ἀρχῶν, αἵτινες δέον νὰ κυριαρχήσωσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ

μουσικῆς, ὡς πρὸς τὰ ἐν χρήσει δντα ἐν αὐτῇ ποικίλα εἰδη τῶν ρυθμῶν, καὶ περὶ τῶν μετρικῶν σχημάτων καὶ τῶν τεχνικῶν δρῶν, ὃν δέον νὰ ποιώμεθα χρῆσιν ἐν αὐτῇ, εἰς δηλωσιν μὲν τῶν διαφόρων ρυθμικῶν ποδῶν, οἵτινες θὰ διέπωσι τὰ ἀσματα, κοινὴν δὲ ἀπάντων πᾶμῶν συνεννόσιν.

Εὔχομαι δὲ αὐτῷ ἐκ καρδίας, δπως καταλήξῃ εἰς αἰσια ἀποτελέσματα, πρὸς εὐκλειαν μὲν τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης, καύχημα δὲ τῆς μητρὸς θυμῶν Ἐκκλησίας.

Γ. ΠΡΩΓΑΚΗΣ

Μουσικοδιδάσκαλος ἐν τῇ κατὰ Χάλκην
ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΡΜΟΝΙΑ ΕΝ ΤΗ ΕΚΤΕΛΕΣΕΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΗΜΩΝ ΜΕΛΩΔΙΑΣ

Ως ἐν παντὶ θέματι, διὰ τῆς θεωρητικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς μελέτης καὶ σπουδῆς αὐτοῦ, ἐπιδιώκεται σκοπός τις, ἀφορῶν κυρίως πρακτικόν τι ἀποτέλεσμα, τούτεστιν ἐφαρμογὴν, ἐκτέλεσιν, πρᾶξιν, οὗτῳ καὶ διὰ τῆς μελέτης καὶ σπουδῆς τῆς θεωρίας τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐπιδιώκεται ἡ ἀρμονικὴ ἐκτέλεσις τῆς ιερᾶς ἡμῶν μελωδίας. Τούτου δὲ οὗτως ἔχοντος, πρόδηλον ἀποβαίνει, ὅτι ἡ περὶ τὴν θεωρίαν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς σπουδὴ καὶ μελέτη ἀξία ἐστὶ τῆς μερίμνης καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν φιλούντων τὴν μουσικὴν ἀρμονίαν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ιερᾶς ἡμῶν μελωδίας.

Διὸ καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, συνῳδὰ τῷ σκοπῷ αὐτοῦ, εὐλόγως ἐν τῇ λειτουργίᾳ του ἐπελάβετο τῆς ἔξετάσεως καὶ μελέτης σπουδαιοτάτων περὶ τῆς θεωρίας τῆς ἡμετέρας ιερᾶς μουσικῆς